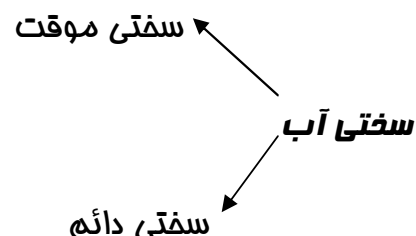

سختی آب

املاح کلسیم Ca^{2+} و Mg^{2+} به مقدار زیاد و همچنین به به مقدار کمتری املاح روی ، آهن ، آلومینیوم ، منگنز و استرانسیم باعث ایجاد سختی در آب می شوند .

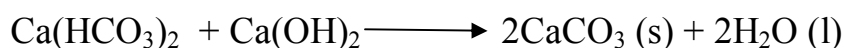

سختی موقت : مربوط به به نمک های هیدروژن کربنات یونهای Ca^{2+} و Mg^{2+} که در اثر جوشاندن آب رسوب می کنند. برای از بین بردن سختی موقت آب به دو روش عمل می کنند.

۱- **حرارت دادن :** در اثر حرارت دادن نمکهای کلسیم بی کربنات و منیزیم بی کربنات به کلسیم کربنات و منیزیم کربنات تبدیل می شوند.

۲- **افزودن آهک اشباع شده به آب**

به طور کلی در تعیین سختی با دو واژه ی درجه سختی و سختی مواجه هستیم.

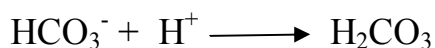
درجه سختی : تعداد میلی اکی والان های یونهای Ca^{2+} و Mg^{2+} در یک لیتر آب

سختی آب : عبارتند از میلی گرم های یونهای Ca^{2+} و Mg^{2+} در یک لیتر آب

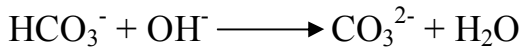
روش اندازه گیری سختی موقت آب در آزمایشگاه :

سختی موقت آب را به وسیله ی تیتراسیون با یک اسید قوی مانند هیدروکلریک اسید (HCl) یا یک باز قوی مانند سدیم هیدروکسید (NaOH) اندازه گیری می کنند. از آنجا که بی کربنات (HCO_3^-) یک آنیون آمفوتر است یعنی در مقابل اسید دارای نقش باز و در مقابل باز دارای نقش اسیدی است . واکنش های زیر را با اسید و باز قوی خواهد داشت:

تیتراسیون با اسید قوی :

تیتراسیون با باز قوی

رابطه های مهم در شیمی :

$$\text{no. meq wt} = \frac{mg}{E} \quad (1)$$

میلی گرم

میلی اکی والان گرم

اکی والان

اکی والان برابر است با :

$$E = \frac{M}{n}$$

جرم مولکولی = M

n = ظرفیت کاتیون (در اینجا تعداد یون کلسیم یا منیزیم در ترکیب بی کربنات × ظرفیت یون)

$$\text{میلی گرم} = \text{میلی اکی والان گرم} \times \text{اکی والان}$$

$$\text{میلی اکی والان گرم} = \text{درجه سختی}$$

$$\text{سختی} = \text{درجه سختی} \times \text{اکی والان (2)}$$

درجه سختی را می توان به دو شیوه مناسبه کرد :

در شیوه ی نخست : ابتدا اکی والان یونهای کلسیم و منیزیم را حساب کرد یعنی جرم مولکولی یونهای کلسیم و منیزیم را از طریق جدول تناوبی پیدا نمود و با هم جمع کرد و تقسیم بر ظرفیت کاتیون کرد که در اینجا ظرفیت هر دو کاتیون ۲ است. در نتیجه خواهیم داشت :

$$E = \frac{40 + 24}{2} = 32$$

مرحله ی دوم :

در فرمول شماره (۲) به جای اکی والان مقدار بدست آمده در مرحله ی اول را گذاشت ، در نتیجه خواهیم داشت :

$$\text{سختی} = \text{درجه سختی} \times 32$$

در اینجا سختی موقت بر اساس یونهای کلسیم و منیزیم بدست خواهد آمد.

در شیوه ی دوم : ابتدا اکی والان کلسیم کربنات ($\text{Ca}(\text{CO}_3)_2$) را محاسبه کرد که خواهیم داشت :

$$E = \frac{160.1}{2} = 80.05$$

در مرحله ی دوم : در فرمول شماره (۲) به جای اکی والان مقدار بدست آمده در مرحله ی اول را گذاشت ، در نتیجه خواهیم داشت:

$$\text{سختی} = \text{درجه سختی} \times 80.05$$

در اینجا سختی بر اساس یونهای کلسیم کربنات بدست خواهد آمد.

محاسبه درجه سختی :

همانگونه که می دانستیم **نرمالیتته ی** یک ماده برابر است با تعداد میلی اکی والان گرم های آن ماده در حجم محلول (برحسب میلی لیتر)

$$N = \frac{meqwt}{V_{ml}}$$

$$N \times V_{ml} = no. eqwt \quad (3)$$

با توجه به رابطه ی (۱) و (۳) خواهیم داشت :

$$\frac{mg}{E} = N \times V_{ml}$$

در این تساوی ظرفیت و ظرایب دخالت ندارند . چون در اکی والان و نرمالیتة مستتر هستند.

پس برای محاسبه ی درجه سختی فقط کافی است :

مرله ی اول :

$$N \times V_{ml} = \text{درجه سختی}$$

$N =$ نرمالیتة ی اسید هیدروکلریک

$V =$ حجم میانگین تیتراسیون

مرله ی دوم : درجه سختی موقت را در یک لیتر محاسبه کنید از فرمول زیر استفاده کنید.

درجه سختی در یک لیتر = درجه سختی بدست آمده در مرله ی اول $\times 1000$ / حجم آب شهری استفاده شده در آزمایشگاه (۵۰ یا ۱۰۰ میلی لیتر)

واحد درجه ی سختی : میلی اکی والان است .

مرله سوم : سختی را از روابط زیر حساب کنید :

سختی : درجه سختی (بدست آمده در مرله ی دوم) $\times 32$ (برمسب یونهای کلسیم و منیزیم)

سختی : درجه سختی (بدست آمده در مرله ی دوم) $\times 80/05$ (بر مسب کلسیم کربنات)

واحد سختی : ppm می باشد .

مثال : دانشجویی ۱۰۰ میلی لیتر آب شهر قدس را برداشت و با اسید هیدروکلریک N ۰/۱ تیترا نمود . حجم میانگین تیتراسیون این دانشجو برابر با ۲/۵ میلی لیتر است . درجه ی سختی موقت چقدر است ؟

مرحله ی اول :

$$N \times V = 0.1 \times 2.5 = 0.25 \text{ meq wt}$$

مرحله ی دوم :

درجه سختی در یک لیتر = درجه سختی بدست آمده در مرحله ی اول $\times 1000 / 1000$ حجم آب شهری استفاده شده در آزمایشگاه (۵۰ یا ۱۰۰ میلی لیتر)

$$0.25 \times 1000 / 100 = 2.5 \text{ meq wt}$$

مرحله ی سوم :

سختی : درجه سختی (بدست آمده در مرحله ی دوم) $\times 32$ (بر حسب یونهای کلسیم و منیزیم)

سختی : درجه سختی (بدست آمده در مرحله ی دوم) $\times 80.05$ (بر حسب کلسیم کربنات)

$$2.5 \times 32 = 80 \text{ ppm}$$

$$2.5 \times 80.05 = 200.125 \text{ ppm}$$